

Gotlands Läns bibliotek
Länsbibliotek Dalarna
Länsbibliotek Sörmland
Länsbibliotek Uppsala
Länsbibliotek Västmanland
Länsbibliotek Östergötland
Länsbiblioteket i Stockholms län
Länsbibliotek i Värmland
Länsbiblioteket i Örebro län

040407

Utveckla lokalt anpassade hybridbibliotek för folkbibliotek i mellansverige

Sökande: Länsbiblioteken i LIM-området

Kontaktperson: Kia Gumbel, Länsbiblioteket i Stockholms län
Tel: 08-508 31 087

Sammanfattning

De nio länsbiblioteken i mellansverige (LIM) ansöker om medel för att utveckla hybridbiblioteket, öka personalens IT-kompetens och synliggöra folkbibliotekens nättjänster. Projektet beräknas pågå under tre år, med start höstterminen 2004.

Bakgrund

En viktig roll för folkbiblioteken i framtiden är att infoga IKT-baserad information i sin verksamhet och göra den tillgänglig för medborgarna. Folkbiblioteken måste synliggöra de nya elektroniska medierna, så att medborgarna ser att de finns och kan använda dem.

Nättjänster är ett nytt inslag i folkbibliotekens verksamhet. Kulturrådet stöder projekt som syftar till att utveckla nya nättjänster och erbjuda gemensamt upphandlade nättjänster till folkbiblioteken, såsom Kulda och "Fråga biblioteket". För att lyfta fram dessa nya medier och tillgängliggöra dem för låntagarna, krävs att biblioteken förändrar sitt arbetssätt. Detta kräver att bibliotekspersonalens IT-kompetens stärks, och att man utarbetar nya pedagogiska metoder och nya förhållningssätt för att öka användningen av de nya nättjänsterna.

För biblioteken handlar det om att via hemsidorna visa vad som finns, men också om att göra information och tjänster tillgängliga för alla medborgare, så att inte exempelvis funktionshindrade och internetovana utestängs från det moderna samhällets

informationsutbud. Detta kräver kunskaper hos bibliotekspersonalen om pedagogisk utformning och god interaktiv design.

Det livslånga lärandet och möjligheten till nätbaserade distansstudier har förändrat folkbibliotekens roll. Flera undersökningar visar att ca hälften av bibliotekets besökare är vuxenstuderande. Det växande antalet vuxen- och distansstuderande i alla kommuner ställer idag ökade krav på service och tillgänglighet – dygnet runt. Nationella tjänster som ”Fråga biblioteket” och ”Jourhavande bibliotekarie” används av allt fler och lockar nya användare. Tjänster som är viktiga att knyta ihop med service från det lokala biblioteket.

Projektbeskrivning

Målet med projektet är att skapa ett **väl fungerande hybridbibliotek**, som är tillgängligt för alla och är ett viktigt stöd för det livslånga lärandet. Det skall **också öka IT-kunskaper och IT-självförtroende hos personalen**, samt **synliggöra hybridbibliotekets resurser** för studerande på alla nivåer.

Hybridbiblioteket ser vi som kopplingen mellan det fysiska och det virtuella biblioteket. I det väl fungerande hybridbibliotek är det virtuella biblioteket en naturlig del av verksamheten. Det virtuella biblioteket består av olika delar; dels bibliotekets interaktiva tjänster såsom chatt, omlån och reservation av medier, bokning av datorer, och dels bibliotekets nättjänster som databaser, e-böcker, e-postservice, sms-service, referenstjänster on-line.

Utgångspunkten för hybridbiblioteket är kommunbibliotekens hemsidor. Vi önskar i projektet överbrygga glappet, som vi anser finns, mellan det virtuella och det fysiska biblioteket. Målet är att integrera det virtuella biblioteket med det fysiska biblioteket, där även hänsyn måste tas till de olika kommunspezifika riktlinjerna för webben. Även riktlinjer för ökad tillgänglighet på webben skall beaktas.

Bibliotekens hemsidor är en utgångspunkt för och skall fungera som en pedagogisk plattform i kontakt med olika målgrupper, exempelvis de studerande. Hemsidan skall vara ett stöd i ”det nya” referensarbetet och utgångspunkt för biblioteksbesökarnas Internetanvändning, såväl från bibliotekets lokaler som från andra miljöer.

Hybridbiblioteket ställer krav på **en radikalt förändrad yrkesroll**. Om en sådan förändring skall kunna komma till stånd bör en brytning ske med traditionellt referensarbete, och mer tid läggas på handledarrollen. Ett viktigt stöd kan vara möjlighet att boka tid hos bibliotekarie. Att hitta nya former för bemötande (både virtuellt och i det fysiska biblioteket) ser vi som en central del av projektet.

En viktig del i projektet är att synliggöra nättjänster, exempelvis de som idag upphandlas av KULDA-kontoret. Det kommer bl.a. att innebära ett nära samarbete och utveckling av dagens KULDA-samarbete, och samverkan mellan de nationella frågetjänsterna och lokala aktörer.

Genomförande

Vi avser att dela upp projektet i tre olika spår. I alla tre spår ingår kompetensutveckling för bibliotekens personal. De bibliotek som deltar i projektet förväntas sprida de nya kunskaperna genom deltagande i seminarier etc.

1. Tillgänglighetsspåret
2. Hemsidesspåret
3. Spjutspetsspåret

Tillgänglighetsspåret

Ett övergripande motiv är att **stärka handledarrollen** och **att synliggöra det virtuella materialet och de digitala tjänsterna**. Marknadsföringsmaterial planeras, i form av foldrar, flyers och affischer. En utveckling av bibliotekens pedagogiska funktioner kommer bl.a. att göras med hjälp av workshops. **Bemötandenaspekter är mycket väsentliga i projektet**. I arbetet ingår även integrering av KULDA:s metodhandbok. Seminarier kommer att ordnas och ett kunskapsutbyte mellan deltagande bibliotek etableras. Lokala och regionala nätverk kommer att skapas för att utveckla lärmiljöer kring den studerande.

I samarbete med ”Fråga biblioteket” och ”Jourhavande bibliotekarie” utforma kompletterande lokala e-tjänster. En gemensam programvara är en förutsättning. Några länsbibliotek kommer att agera som piloter för att pröva programmet och biblioteken i pilotlänen för att testa arbetet med tjänsterna. Här ser vi att mindre bibliotek kommer att utveckla nya samverkansformer. Ett annat moment är att fånga upp och ta del av olika biblioteksanställdas specialkompetenser med hjälp av en interaktiv databas.

Utveckla ”Veckans referensfråga”, som är ett redskap i arbetet med att stärka IT-kompetensen hos bibliotekspersonal när det gäller webbaserad informationssökning. Även andra utbildningsinsatser om informationssökning och källkritik kommer att göras för att stärka personalens IT-självförtroende.

För att bättre kunna följa upp och **utveckla referensarbetet** kommer ett enkelt och lättanvänt statistikprogram att tas fram.

Deltagare: All bibliotekspersonal

Förväntat resultat:

- Högre IT-kompetens och IT-självförtroende hos bibliotekspersonalen
- Högre handledarkompetens hos bibliotekspersonalen
- En kompletterande lokal frågetjänst
- Fungerande lokala nätverk, kring vuxnas lärande
- Ökad användning av nättjänster
- Databas över specialkompetenser
- Nya arbetsformer skall ha utvecklats

Hemsidesspåret

Utifrån lokala förutsättningar och kommunernas webbpolicy utveckla bibliotekens hemsidor. Syftet är att göra sidorna **brukarvänliga, interaktiva, innehållsmässigt relevanta och lokalt anpassade**. De skall också vara ett **pedagogiskt verktyg** för personalen.

Tillgänglighetsaspekter skall beaktas. Hemsidorna skall exempelvis skapas med hänsyn till de internationella riktlinjerna som tagits fram av W3C initiativet WAI (Web Accessibility Initiative).

Deltagare: Alla bibliotek

Förväntade resultat (gäller även spjutspetspåret):

Bibliotekets virtuella tjänster skall vara begripliga och tillgängliga för användarna:

- alla bibliotek skall kunna kontaktas virtuellt och brukaren skall kunna få ett svar inom ett dygn (vardagar)
- alla nättjänster som biblioteket prenumererar på skall finnas tillgängliga via den lokala hemsidan med enkel och användbar information om hur man kommer åt dem
- hemsidan skall innehålla enkel och användbar information om pin-koder och on-lineservice, exempelvis den som är kopplad till katalogen; reservationer, omlån mm.

Spjutspetspåret

För de bibliotek som har utvecklat sina hemsidor, och har förutsättningar för att gå vidare, vill vi skapa goda exempel på hybridbibliotek. För att skapa goda förutsättningar kommer en **omfattande användarstudie att genomföras**, inspirations-föreläsningar att hållas och olika modeller att prövas.

Studier som gjorts i andra länder tyder på stora brister i utformningen av användbara bibliotekshemsidor. För att få fördjupad kunskap om utvecklingsområden hos de svenska hemsidorna avser projektet att genomföra en egen användarstudie (eventuellt i samarbete med högskola/universitet), som belyser svenska aspekter och kompletterar redan gjorda studier.

Utifrån aktuella studier anpassa bibliotekens hemsidor. Det kommer bl.a. att innebära ett samarbete med olika databasvärdar och diverse tester, bl.a. acceptans- och tillgänglighetstester, utifrån i förväg fastställda kriterier.

Tillgänglighetsaspekter skall beaktas. Hemsidorna skall exempelvis skapas med hänsyn till de internationella riktlinjerna som tagits fram av W3C initiativet WAI (Web Accessibility Initiative).

Deltagare: Ett till tre bibliotek per län.

Förväntat resultat (förutom det som finns under Hemsidesspåret):

- Genomförd användarstudie
- Bättre samarbete med databasvärdar
- Hemsidor som kan fungera som modell för andra

Projektledning

En projektledare anställs på heltid, och en operativ projektgrupp bildas (bestående av representanter från länsbiblioteken).

En styrgrupp tillsätts. Den består av representanter från läns- och kommunbibliotek, samt Kulturrådet.

För att säkerställa att projektets inriktning stämmer med målgruppens behov tillsätts en referensgrupp bestående av representanter från de studerande, representant från "Fråga biblioteket", CFL, lokala lärcentra, Nätuniversitetet och kommunbiblioteken.

Kostnads kalkyl

År 1

Projektledare	475 000 kronor
Resor	50 000
Tillgänglighetsspåret	80 000
Spjutspetssspåret	20 000
Hemsidesspåret	50 000
Länsbibliotekens personalkostnader	520 000
Summa	1195 000

År 2

Projektledare	475 000 kronor
Resor	50 000
Tillgänglighetsspåret	80 000
Spjutspetssspåret	20 000
Hemsidesspåret	50 000
Delutvärdering	20 000
Länsbibliotekens personalkostnader	520 000
Summa	1215 000

År 3

Projektledare	400 000 kronor
Resor	20 000
Tillgänglighetsspåret	80 000
Spjutspetssspåret	20 000
Hemsidesspåret	50 000
Utvärdering	20 000
Länsbibliotekens personalkostnader	520 000
Summa	1215 000

Anmärkningar

Varje länsbibliotek kommer att avsätta personal motsvarande minst 65 000 kronor per år för att arbeta med projektet.

Kostnaden i de olika spåren innefattar media, konferenser, databaser, administration mm.